

Vastaus kirjalliseen kysymykseen varhaiskasvatuksen laadun varmistamisesta ja henkilöstövajeen ratkaisemisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Inka Hopsun /virh näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KKV 102/2024 vp:

Miten hallitus turvaa yliopistoille pitkäaikaisen rahoituksen, jonka turvin yliopistot voivat kouluttaa laadukkaasti vuoteen 2030 mennessä tarvittavan määrän varhaiskasvatuksen opettajia sekä päiväkodin johtajia ja

miten hallitus edistää hallitusohjelmaan kirjattua alan veto- ja pitovoiman vahvistamista kehittämällä työoloja ja varhaiskasvatuksen laatua?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Pääministeri Petteri Orpon hallitus on sitoutunut kehittämään varhaiskasvatuksen laatua sekä vahvistamaan lapsen oikeutta pedagogisesti johdettuun ja toteutettuun varhaiskasvatukseen. Näiden kirjausten toteutuminen sekä varhaiskasvatuksen lainsäädäntö edellyttävät, että varhaiskasvatuksessa on riittävä ja osaava henkilöstö.

Hallitus on sitoutunut nostamaan suomalaisten koulutustasoa ja avaamaan nuorille uusia koulutusmahdollisuuksia. Koulutustason nostamisessa onnistuminen edellyttää, että koulutus on enenevässä määrin koulutustasoa nostavaa. Tämä on tulevaisuuden kannalta ensiarvoisen tärkeää, koska työelämän muutoksessa korostuu korkea osaaminen, eikä korkeakoulutettujen nykyinen määrä riitä kattamaan ennakoituja tulevaisuuden osaamistarpeita. Hallitusohjelmassa on sitouduttu lisäämään korkeakoulujen aloituspaikkoja erityisesti sinne, missä tarve sekä koulutukselle että osaavalle työvoimalle on kaikkein suurinta – huomioiden erityisesti kasvatusalan tarpeet. Hallitusohjelman mukaan varhaiskasvatuksen opettajien aloituspaikkoja lisätään yliopistoissa. Joka vuosi on koulutettava vähintään 1 400 uutta varhaiskasvatuksen opettajaa molempien kansalliskielten tarpeet huomioiden. Lisäksi hallitusohjelman mukaan hallitus selkiyttää sosionomien roolia varhaiskasvatuksessa ja lisää varhaiskasvatuksen sosionomien koulutusta. Varhaiskasvatuksen johtajan tehtävässä toimiminen mahdollistetaan myös varhaiskasvatuksen sosionomi YAMK-tutkinnolla huolehtien riittävästä pedagogisesta ja didaktisesta osaamisesta.

Varhaiskasvatuslain (540/2018) valmistelun yhteydessä arvioitiin vuonna 2018, että varhaiskasvatuksen opettajan koulutuksen aloituspaikkamäärän tulisi olla vuodesta 2020 alkaen vuosittain noin tuhat vuoteen 2027 asti, jotta vuonna 2030 voimaan tuleva päiväkodin henkilöstön rakenetta koskeva vaatimus voidaan täyttää. Arvio perustui sen hetkisen tasoiseen poistumaan sekä oletukseen, että 80 % varhaiskasvatuksen opettajan opinnot aloittaneista valmistuu. Vuosittaiseen 1000 aloituspaikkamäärään pääsemiseksi määrällisiä koulutustavoitteita korotettiin yliopistojen tulossopimuksissa: sopimuskaudella 2021–2024 yliopistojen varhaiskasvatuksen vuosittainen tutkintotavoite nostettiin 855 tutkintoon (2017–2020 vastaava luku oli 590).

Varhaiskasvatuksen opettajien koulutukseen on panostettu viime vuosina merkittävästi. Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt vuodesta 2018 lähtien varhaiskasvatuksen opettajan koulutukseen lisärahoitusta yhteensä n. 35 miljoonaa euroa, jolla on lisätty yliopistoissa yhteensä yli 1700 aloituspaikkaa. Joulukuussa 2023 yliopistoille myönnettiin lisärahoitusta erillisten varhaiskasvatuksen erityisopettajan opintojen tarjoamiseen. Tällä hallituskaudella valtion julkisen talouden suunnitelmaan varattiin vuosille 2024–2027 17,36 miljoonan euron määräraha yliopistojen varhaiskasvatuksen opettajien koulutuksen aloituspaikkamäärien lisäämiseen. Helmikuussa yliopistoille osoitettiin tästä 16,2 miljoonaa euroa, jolla rahoitetaan kaikkien seitsemän varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta tarjoavan yliopiston aloituspaikkoja vuosina 2024–2026 yhteensä 875 aloittavalla opiskelijalla. Suurin osa rahoitettavasta koulutuksesta tapahtuu monimuotototeutuksena, mikä antaa alalla jo oleville mahdollisuuden kouluttautua varhaiskasvatuksen opettajiksi joustavasti työn ohessa. Tämä tukee hallitusohjelman tavoitetta turvata jo alalla työskenteleville erilaiset mahdollisuudet pätevyitä varhaiskasvatuslain mukaisiin tehtäviin.

Yliopistojen tutkintotavoitteista sovitaan yliopistojen ja ministeriön välisissä sopimuksissa. Seuraavan sopimuskauden 2025–2028 valmistelut ovat käynnissä ja neuvottelut on käyty yliopistojen osalta syksyllä 2024. Tässä yhteydessä sovitaan myös uusista opettajankoulutuksen tavoitteista.

Koulutuspoliittiset toimet eivät kuitenkaan yksin riitä, jos alan veto- ja pitovoima on heikkoa. On viitteitä siitä, että etenkin varhaiskasvatuksen opettajat siirtyvät alalta pois yhä useammin. Aloituspaikkojen ja koulutukseen hakeutumisen keinojen lisäämisestä huolimatta varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen hakijamäärät ovat tilastotietojen mukaan laskeneet valtakunnallisesti vuodesta 2021. Suuri osa varhaiskasvatuksen opettajiksi valmistuneista kandidaatin tutkinnon suorittaneista ei jää tehtäviin, vaan lähes puolet jatkaa maisteriksi tai muihin opintoihin. Varhaiskasvatuksen maisteritutkinnon suorittaneista 37 % työllistyy johtajiksi, 7 % opettajiksi ja loput (56 %) muihin tehtäviin.

Koulutusmäärien ohella on tärkeä kiinnittää huomiota varhaiskasvatuksen veto- ja pitovoimamekaniikoihin, joissa varhaiskasvatuksen järjestäjillä on keskeinen rooli. Veto- ja pitovoimaan vaikuttavat erityisesti työolot ja työn vaativuus, alan palkkaus ja arvostus, sekä vaikuttamis- ja etene-
mismahdollisuudet työssä. Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama Varhaiskasvatuksen koulu-

tusten kehittämisfoorumi II on loppuraportissaan (2024) selvittänyt varhaiskasvatuksen työvoimatarpeita ja –ennusteita sekä Tilastokeskuksen väestöennusteita. Henkilöstövajeen määrien ohella myös lasten määrissä on huomattavaa eroa alueellisesti ja kuntien eriytymisen alle kouluikäisen väestön osalta ennustetaan lisääntyvän. Varhaiskasvatusalan veto- ja pitovoiman vahvistaminen edellyttää toimenpiteitä kaikilta varhaiskasvatuksen toimijoilta. Opetus- ja kulttuuri-ministeriö tekee parhaillaan tiivistä yhteistyötä varhaiskasvatusalan veto- ja pitovoiman kehittämiseksi suurimpien kuntien kanssa, joissa pula kelpoisesta henkilöstöstä on suurin.

Helsingissä 11.4.2024

Opetusministeri Anna-Maja Henriksson